

Työpaikkarakenteen muutokset Euroopassa vaikean taantuman aikana

Yhteenveto

Johdanto

Useimpien teollistuneiden alueiden tapaan Euroopassa hoidetaan edelleen vuosina 2008–2009 koetun vaikean taantuman seurauksia. Erityisen vakavia vaikutukset ovat olleet työmarkkinoilla. EU:n 27 jäsenvaltiossa palkkatyössä olevien henkilöiden määrä vuoden 2010 toisella neljänneksellä oli viisi miljoonaa pienempi kuin vuoden 2008 toisella neljänneksellä. Tämä raportti kuvaa taantuman ammatti- ja alakohtaista vaikutusta työllisyysrakenteeseen EU:n 27 jäsenvaltiossa sekä yleisellä että kansallisella tasolla. Asiaa katsotaan sekä määrällisestä näkökulmasta (todetaan työllisyysasteessa tapahtuneet muutokset) että laadullisesta näkökulmasta (osoitetaan, miten työllisyysaste muuttui eri palkkaluokissa). Tämä on ensimmäinen Eurofoundin European Jobs Monitor -hankkeen puiteissa julkaistava raportti. Vuoden 2011 lopulla ilmestyvässä seurantaraportissa jatketaan analyysiä vuoden 2011 puoliväliin asti, jolloin työmarkkinoiden toipuminen on toivottavasti vahvistunut.

Taustaa

EU:n älykästä, kestäväää ja osallistavaa kasvua koskevassa Eurooppa 2020 -strategiassa sitoudutaan korkean työllisyys- ja tuottavuusasteen edistämiseen. Samalla painotetaan jälleen aiemman Lissabonin strategian tavoitetta uusien ja parempien työpaikkojen luomisesta. Lisää työpaikkoja tarvitaan, jotta taloudellisen kriisin seurauksena jyrkästi kasvanut työttömyys saataisiin jälleen laskuun. Työllisyyden kasvua tarvitaan myös, jos Eurooppa aikoo edistyä tavoitteessaan päästä 75 prosentin työllisyysasteeseen 20–64-vuotiaiden ikäryhmässä vuoteen 2020 mennessä. (Vuonna 2010 tämän ryhmän työllisyysaste oli 68,6 prosenttia.) Lisäksi työpaikkojen laadun on oltava parempi (koulutuksen, osaamissisällön ja työehtojen suhteen), mikäli Eurooppa aikoo parantaa tuottavuusastettaan. Tuottavuusasteen koheneminen on perusta entistä moninapaisemman

maailman kilpailuasteiden kohtaamiselle ja samalla nykyisen elintason ylläpitämiselle ja parantamiselle.

Jälkikäteen katsottuna työpaikkojen määrän kasvu Euroopassa oli erittäin nopeaa 1990-luvun lopulta taantumaan alkuun vuoteen 2008 asti. Vähän yli vuosikymmenessä luotiin yli 20 miljoonaa uutta työpaikkaa. Esimerkiksi Yhdysvaltoihin verrattuna luku on sekä absoluuttisesti että suhteellisesti suurempi. Vaikka Lissabonin strategian työllisyystavoitteita ei saavutettu, työllisyysasteen nostamisessa ja työttömyyden torjunnassa edistyi huomattavasti. Toisaalta luotujen työpaikkojen laadusta on esitetty samanlaisia epäilyksiä kuin aiemmin Yhdysvalloissa. Käsityksenä on ollut, että monet uusista työpaikoista ovat olleet matalapalkkaisia palvelualan työpaikkoja, joissa etenemismahdollisuudet ovat heikot, kun taas enemmän osaamista vaativilla ja tuottavuutta mahdollisesti paremmin tukevilla aloilla työpaikkoja ei ole syntynyt riittävästi. Saavutettiin työpaikkojen lisääntyminen siis työn laadun kustannuksella?

Eurofoundin aikaisemmissa selvityksissä edellä esitettyyn kysymykseen pyrittiin vastaamaan käyttämällä alun perin Joseph Stiglitzin kehittämää yksinkertaista analyysimenetelmää. Siinä työllisyys jaettiin yksittäisiin työpaikkoihin (joilla tarkoitettiin tietyn alan tiettyä ammattia, esimerkiksi sairaanhoitajaa terveydenhoitoalalla tai myyjää vähittäiskauppa-alalla) ja työpaikat asetettiin järjestykseen tuntipalkan mukaan (näin ilmaistiin työpaikan laatua). Näin voitiin nähdä, keskittyikö työpaikkojen määrän kasvu tai väheneminen hyvä, keski- vai matalapalkkaisiin työpaikkoihin. Analyysissä tarkasteltiin kehitystä 23 jäsenvaltion työmarkkinoilla vuosina 1995–2006.

- Tärkein päätelmä oli, että työllisyyden kasvu keskittyi suhteellisen korkeasti palkattuihin työpaikkoihin.
- Todettiin myös, että työllisyyden kasvu oli ollut heikointa palkkajakauman keskivaiheilla, mikä oli yhteydessä teollisuuden alan työpaikkojen pitkän aikavälin vähenemiseen. Matalimman palkkaluokan työpaikkojen määrä lisääntyi hieman enemmän.
- Vaikka kansallisella tasolla oli vaihtelua, EU:n yhteinen aineisto vahvisti osittain käsitystä keskiluokan katoamisesta, minkä on aiemmin havaittu tapahtuvan Yhdysvaltojen ja Yhdistyneen kuningaskunnan työmarkkinoilla..

Keskeiset havainnot

Tässä raportissa – *Työpaikkarakenteen muutokset Euroopassa vaikean taantumun aikana* – on tutkittu Euroopan unionin työvoimatutkimuksen aineiston pohjalta, tapahtuiko Eurofoundin aiemmin tekemissä selvityksissä havaittua epäsymmetrisesti polarisoitunutta työllisyysrakenteen muutosta edelleen kaudella, jolloin työpaikkojen häviäminen oli voimakasta (vuoden 2008 toisen neljänneksen ja vuoden 2010 toisen neljänneksen välillä).

- Vaikka vaikutukset kokonaistyöllisyyteen olivat selkeästi erilaiset, edelliseen vuosikymmeneen verrattuna yhteistä oli työllisyydessä tapahtuneiden muutosten jakautuminen palkkarakenteen osalta koko EU:n tasolla. Taantuma näyttää kiihdyttäneen aiempia suuntauksia.
- Matala ja keskipalkkaisten työpaikkojen voimakas väheneminen erityisesti rakennusalalla ja teollisuudessa korosti työllisyysrakenteen polarisoitumista.
- Työllisyys kasvoi edelleen korkeimmassa palkkaluokassa jopa kaudella, jolla työpaikkojen häviäminen oli voimakasta. Kuten edellisellä vuosikymmenelläkin, työpaikkojen lisääntyminen parhaiten palkatussa viidenneksessä (palkka-asteikossa ylimpänä oleva 20 prosenttia) johtui pääasiassa työpaikkojen lisääntymisestä niin kutsutuissa osaamisintensiivisissä palveluissa. Näihin kuuluu sekä julkisia palveluita (pääasiassa koulutus- ja terveydenhoitoalalla) että yksityisiä (liike-elämän) palveluita. Taantumun aikana julkisten palvelujen suhteellinen merkitys työpaikkojen määrän lisääntymiselle parhaiten palkatussa viidenneksessä kasvoi edelleen.
- Jäsenvaltioiden tasolla työllisyyden muutoksessa havaittiin taantumun aikana kolme päälinjaa: koheneminen (työpaikkojen kasvu keskittyi palkkajakautuman yläpäähän), polarisoituminen (työllisyyden kasvu palkka-asteikon ala- ja yläpäässä, mutta väheneminen keskivaiheilla) sekä laadun heikkeneminen (korkeimman palkkaluokan työpaikkoja hävisi enemmän, kun taas matalapalkkaisten alojen työllisyys joko kasvoi tai kärsi vain suhteellisen pienestä laskusta).
- Naiset pärjäsivät taantumun aikana työmarkkinoilla sekä laadullisesti että määrällisesti paremmin kuin miehet. Kriisin aikana jokaista ”naistyöpaikkaa” kohden katosi neljä ”miestyöpaikkaa”. Harvat – yleensä korkealaatuisia työpaikkoja tuottaneet – työllisyyden kasvun lähteet olivat pääsääntöisesti naisvaltaisilla aloilla terveydenhoidossa ja koulutuksessa.
- Iäkkäämpien työntekijöiden työllisyysaste pysyi yllättävän korkeana kriisin aikana. Sen sijaan 30–49-vuotiaiden ikäryhmään ja erityisesti nuorempiin työntekijöihin kriisi vaikutti raskaasti. Taantumun aikana 50–64-vuotiaiden työllisyys kasvoi merkittävästi, 1,7 miljoonalla uudella työpaikalla. Kasvua oli kaikissa palkkaluokissa, mutta se keskittyi korkeimman palkkaluokan työpaikkoihin. Nuoret työntekijät (alle 30-vuotiaat) menettivät työpaikkoja kaikissa palkkaluokissa.
- Työsuhteiden laadun osalta ei saatu yksiselitteistä kuvaa. Taantumun alkuvaiheessa tilapäiset työpaikat vähenivät huomattavasti. Vuonna 2009 alkanut työllisyyden kasvu kohdistui jälleen pitkälti tilapäisiin työpaikkoihin, mutta tämä kasvu näyttää keskittyneen matalapalkkaiseihin työpaikkoihin. Osa-aikainen työ on lisääntynyt kaikissa palkkaluokissa ja jokseenkin yhtäläisesti miesten ja naisten kesken. Uudet miesten osa-aikaiset työpaikat ovat syntyneet pääasiassa matalapalkka-aloille, kuten maanviljelyyn sekä elintarvike- ja virvoitusjuomateollisuuteen, kun taas naisten osa-aikaisten työpaikkojen kasvusta yli kaksi kolmasosaa on ollut paremmin palkatuissa työpaikoissa koulutus- ja terveydenhuoltoalalla sekä asiantuntijapalveluissa.

Lisätietoja

Tilannetta on analysoitu yksityiskohtaisemmin raportissa *Shifts in the job structure in Europe during the Great Recession*, joka on luettavissa kokonaisuudessaan osoitteessa www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1141.htm

John Hurley, tutkija
joh@eurofound.europa.eu